

Yenişün - 25.2.1962

Baltacıoğlu - Tiyatro

miyetle parçali
ışlı geçecek,
zaman, zaman
hava sıcaklığı
a bulunacaktır.

YENİ GÜN Gazetecilik ve Matbaacılık Ltd
Şirketi adına Sahibi FETHİ ÇELİKBAS ● So
rumlu Müdür : HAŞİM BİNGÖL ● Güneş
Matbaacılık T. A. Ş. ● Yazı İşleri 106678 ●
İdare 114406

Doldurulmayan Bir Boşluk

Baha Galip TUNALIGİL

Günümüzde «Türk Tiyatrosu» üzerinde düşünmeğe kalkarsak, hayretler içinde kalırız. Yurdumuzda bu kadar ihmal edilmiş, üzerinde bu kadar düşünülmemiş, araştırma yapılmamış bir başka konu çok güç bulunur sanıyorum. Oysa, birçok tiyatro ve tiyatro teşekküllerinin varlığını idrettiğimiz memleketimizde, bu boşluğu görememenin alışkanlığından kurtulmak o kadar zor da değildi. Tiyatro'ya katılanlardan tutun ona çok uzaktan ilgisi olanlara kadar nedense bu «değer» üzerinde durmaktan kaçınmıştır. Bunun ilk sebebi tiyatronun «zor» oluşuna verilebilirse de, daha zor konulara el atmış onca bilim adamımız arasında onun tarafına bakarı otmamıştır. Direnişimizi, bir hakbilirsizlik durumuna sokmamak için saptamamız gereken şu iki noktayı gözden çıkarmamalıyız:

1 - Tiyatro yazarlığı üzerinde araştırma ve eser eksikliği:

2 - Tiyatro unsurları ve «istenilen» e yönelme yolundaki yapıcı araştırma ile eser eksikliği:

Bu iki nokta üzerindeki çalışmaların azlığını, kütüphanelerimize girince kolaylıkla görebilirsiniz. İnsan, Türk tiyatrosuna bunca yılını harcamış kişilerin nasıl olup ta bu nokta üzerinde çalışmadıklarını pek anlamıyor. Biz çalışmalarımızı saptadığımız noktaların ilki üzerinde yaptık. İleriki yazılarımızda bu nokta üzerinde «Sanatta Bilim Kuramı» açısından duracağız. Saptadığımız ikinci nokta üzerinde durmamız «gerekenler» i kapsamadığımızdan olumsuzdur. Bu çalışmalarımıza ortaya koymak istediğimiz, artık tiyatro ile ilgisi olanların (hele gençlerin) mutlaka bu iki nokta üzerinde «gerektiği» şekilde durup, bize «istenilen» i vermelerinin gerek-

tiğidir.

Şunu önceden söyleyebiliriz. Günümüze kadar yurdumuzda birinci nokta üzerinde yazılmış bir eser yoktur. Bazı eserlerde bu noktaya dokunan kısımları şu şekilde özetleyebiliriz:

1 - Selim Nüzhet Gerçek'in Tiyatro Bilgisi:

Kitabı içinde bulunan «Piyas yazarken bilinmesi faydalı mülahazalar» bölümünde insanın aklını durduracak bir direnişle karşılaşılıyor. «Piyas yazmanın kaideleri yoktur, kaide vazetmek isteyenlerin ne gülünç vaziyetlere düştükleri görülebilir.» Tiyatro yazarlığının birtakım dayanakları olmadığını günümüzde diretebilmek için insanın en azından kulaklarını bütün bilimlere kapamış olması gerekir. Belki günümüze kadar tiyatro ile ilgili olanlar bu direniş onaylamış olup, tiyatro eseri yazmanın gereksizliğine inanmışlardır. Hele tiyatro eserinin «nasıl» yazılacağı üzerinde düşünmek ve araştırma yapmak ancak bir delilik olabilir. Bu direniş (vanlı anlaşılmasını istemesine rağmen) destekliyen bir başka direniş daha vardır.

2 - İsmail Hakkı Baltacıoğlu Tiyatro:

Tiyatro'da aktörden başka hiç bir elemanın değer taşımadığını direten İsmail Hakkı, temsil sanatının fikir sanatı olmayıp, irade sanatı olduğunu ortaya koyuyor. Bunu da temsilde olup ta, piyeste yazılamıyacak çok şeyin varlığı ile belirtmeğe çalışıyor. Yazarsız ve piyessiz oynayan aktörlerin varlığını da belirttikten sonra, tiyatrodaki esasın aktör olduğunu şu şekilde aydınlatıyor:

a) Eski tiyatro piyesi temsilin temeli olarak alıyor. Oz tiyatro tezi piyesi temsilin edebi şekli, projesi olarak alır.

b) Eski tiyatro piyesinin şekli-

(Sonu 5 nci Sayfada)

Doldurulamayan Bir Boşluk

(Baştarafı 3 üncü sayfada)

ne sınımsız bağlanır, öz tiyatro piyesin cevherine, mânasına bağlanır, şekli temel saymaz.

c) Eski tiyatro piyeste aynen taklit edilecek bir form bulur, öz tiyatro piyeste yalnız senik hakikati arar.

d) Eski tiyatrodaki piyes aksiyonun kendisidir öz tiyatrodaki piyes aktörün aksiyonu için bir ilham kaynağıdır.

e) Eski tiyatrodaki piyes, metni harfi harfine takip edilmesi lâzım gelen mukaddes kitaptır, öz tiyatrodaki piyesin metni aktörün söz ulûatını besleyen en mühim kaynaktır.

f) Eski tiyatrodaki piyes temsilin tek şeklidir, öz tiyatroya göre piyes, aksiyonun edebi şekillerinden yalnız biridir.

g) Eski tiyatroya göre piyes yazıldığı gibi bir türlü yazılabılır, temsilin yalnız bir edebi şekli vardır, öz tiyatroya göre temsilin türlü edebi şekilleri vardır. Eski tiyatroya göre bir aksiyon yalnız bir nutuk şekliyle vücuda getirilebilir, öz tiyatroya göre bir aksiyonu gerçekleştirmek için türlü nutuk şekilleri ve vasıtaları vardır.

h) Eski tiyatroya göre nutuk, aksiyonun yaratıcı mebedidir, öz tiyatroya göre aksiyonun yaratıcı mebedi şahsiyettir.

ı) Eski tiyatro entellektüalisttir, öz tiyatro entegralist ve fonksiyonalisttir.

3 — Suat Taşer. Bir dünya ki:

Her sanat eseri gibi, tiyatro eserinin de şeklini, tekniğini doğuşu sırasında beraberinde getirdiğini direten Suat Taşer inad için insanla alay ediyor sanki «Piyes yazarı üstün aktörlük materyelini, seyircileri de, aktörlerle rejisörleri de, alışılmışın ötesine sevk edecek şekilde, eserinde üslup ve teknik yönünden bir takım yeni yeni meseleler ortaya atmak suretiyle değerlendirir.»

Sonra piyesin nasıl yazılacağına kitabında yer veriyor. «Bir kere piyesi romandan, hikâyeden, şiirden ayırma gerek. Bu yalnız teknik bakımından değil, teknik olmayan bakımlardan gerek. Diyalog, piyes yazma sanatının zevkidir, hem görünüşte o kadar caziptir ki, bu zevki bir kere tadan her drammatist artık onun tiryakisi olur. İlk eserinizin temasını ta yin etmeli, sonra tıpkı kendi

metnine sadık kalmak zorunlu olan bir papaz gibi, bu temaya sadık kalmalısınız. Piyesinin son perdeye kadar takip edeceği yolları bütün teferruatı ile gösteren bir harita hazırlamalısınız ki, son perde herşeyden önce ka lemini kâğıda dokundurmayı hayal etmeden muhayyilende bir işaret feneri gibi şıl şıl yanmalı. Diyalogunuzun metanetle takip edeceği yolun her kilometre taşını veya diğer önemli noktasını daha yola çıkmadan önce haritanızda işaretlemeniz yüzde yüz şarttır.»

Bazı makalelerde «tiyatro eseri ve yazarı» üzerindeki parçalardan başka «tiyatro» üzerine yazılmış kitaplarda, saptadığımız ilk noktayı ilgilendiren bu kadarlık bilgi vardır.

Görüldüğü gibi hiçbiri tiyatro eserinin dayanakları üzerinde ayarlatıcı olmamıştır. Tiyatro yazarının kapsanması gereken «gerekenler» den tutun, tiyatro eserinin unsurlarına kadar olan büyük boşluk çoğunca farkedilmemiştir bile. Onları böyle kılan sebepler yok değil. Zaten herbiri «kendince» konuşmuş, «olması gereken» i dikkate almamıştır. Saptamağa çalıştığımız gibi, günümüz için güllünc gelebilecek direnişleri ortaya atarken bu «kendince» olmak, onlara karşı saygımızı süreli kılmıştır. Onları bu konuda ilk oimak bakımından da değerlendirmek gerekir. Onların bu eskiliklerini ve sathiliklerini dikkate alarak, gençlere ne kadar yüklü bir çalışmanın düştüğünü hatırlatmak isteriz. Bundan sonra raki yazılarımızda «Sanatta Bilin Kuramı» açısından (Tiyatro yazarlığı ve eseri üzerinde düşünceler) imizi yazmağa başlayınca bu çabaya birçok genç arkadaşların da katılacağını ummaktayız.

Aynı yetersizlik, saptadığımız ikinci nokta üzerinde de görülmektedir. Bibliyografyasını bula bileceğiniz eserler, hep «istenilen» e ulaşmamış, «tiyatro nasıl olmalıdır?» sorusuna cevap vermemiş eserlerdir. Yurdumuzda tiyatro ile ilgililerin bu kadar arttığı bir sürede daha da doyurucu eser vermemek kuşağımız için utanılır bir durum olsa gerek. Umarız ki, kısa bir zamanda «gereken işlemler» yapılır ve gelecek kuşağa tenkid edebilecekleri çok şey bırakırız. Hepinizi saygı ile selâmlarım.

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlere İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tanhisi

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu Koleksiyonu

BLTBIO0200604